

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 20ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1977

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μεν. Παλλάντιος** παρουσιάζων τὴν κατωτέρω ἔργασίαν εἶπε τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσω στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὴ νέα ἔργασία τοῦ κ. Σόλωνος Μιχαηλίδη στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα, ὑπὸ τὸν τίτλον «The Music of ancient Greece, an Encyclopaedia», ἔκδοσι τοῦ οἴκου Faber and Faber τοῦ Λονδίνου.

Ὁ κ. Σόλων Μιχαηλίδης, Κύριος μουσουργός, διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ μουσικολόγος, μετέχει ἀπὸ τὸ 1957 ἕως σήμερα κατὰ τρόπο ἐνεργὸ καὶ ἔντονο στὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ ζωὴ, εἴτε στὴν ἀρχὴ ὡς Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Θεσσαλονίκης καὶ Διευθυντὴς τοῦ Κρατικοῦ τῆς Ὠδείου, εἴτε κατόπιν ὡς Πρόεδρος ἢ μέλος διαφόρων ἐπιτροπῶν τῶν Ὑπουργείων Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ σὲ θέματα μουσικῆς, ἢ ὡς μέλος ἐπιτροπῶν μουσικῶν φεστιβάλ σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Τὸ 1975 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τοῦ ἀπένευμε Βραβεῖο γιὰ τὴν ὅλη τὴν μουσικὴ δραστηριότητα.

Τὸ παρουσιαζόμενον σήμερα βιβλίον, καρπὸς πολύχρονης ἔρευνας καὶ μόχθου, ἀποτελεῖ ἔργο ζωῆς γιὰ τὸ συγγραφέα του καὶ μπορεῖ δικαιοματικὰ νὰ διεκδικήσει τὸν τίτλον τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ εἴδους μέχρι σήμερα στὴν παγκόσμιον μουσικολογία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συγγραφέα, πὺν ἐκθέτει στὴν ἀρχὴ τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς στόχους του, ἡ ἐγκυκλοπαιδεῖα προλογίζεται καὶ ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου κ. Winnington-

Íngram, πού θεωρεῖται ὡς αὐθεντία στὰ θέματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς. Χαρακτηρίζει τὸ ἔργο ὡς μοναδικὸ καὶ συνεχίζει : «Χωρὶς ἀμφιβολία, πολὺ ἀπὸ τὶς πληροφορίες μποροῦν νὰ βρεθοῦν μὲ ἀναδίφηση σὲ λεξικά καὶ πολυτομὲς ἐγκυκλοπαιδεῖες· ἐδῶ μέσα, ὅμως, σὲ μικρὴ σχετικὰ ἔκταση, ὁ ἐρευνητὴς θὰ βρεῖ ἄρθρα πάνω σὲ ποιητὲς καὶ μουσικὰ ὄργανα, πάνω σὲ θεωρητικούς τῆς μουσικῆς καὶ σὲ τεχνικούς ὄρους. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐπίθετα χρησιμοποιούμενα σὲ μουσικὲς ἐκφράσεις λυρικῶν ποιητῶν, μὲ πολλὲς σπάνιες πληροφορίες».

Παρέθεσα ἓνα τμῆμα τοῦ προλόγου τοῦ Καθηγητοῦ κ. Winnington - Ingram, γιὰ νὰ κάμω γνωστὲς τὶς πρῶτες ἐντυπώσεις ἐπιφανῶν ἀρμοδίων, μέσα ἀκόμη ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τοῦ κ. Μιχαηλίδη.

Εἶναι εὐνόητο ὅτι ἢ μὴ ὑπαρξῆ ἑνὸς παρόμοιου συγκεντρωτικοῦ ἔργου στὴν παγκόσμια μουσικὴ βιβλιογραφία, ἔκανε τὴν ἔρευνα τοῦ συγγραφέα ἐπίπονη καὶ μακροχρόνια, πολὺ περισσότερο ὅταν πρόκειται γιὰ ἐγκυκλοπαιδεῖα, ὅπου ἢ ἐπισήμανση καὶ ἢ ἐπιλογή τῶν ὄρων πρέπει νὰ γίνεται μὲ συνεχεῖς διασταυρώσεις καὶ συγκριτικὲς μελέτες.

Τὸ κυρίως κείμενο τοῦ βιβλίου, ἐκτὸς προλόγων, πινάκων κ.τ.λ., ἀπασχολεῖ 365 σελίδες σχήματος 8ου καὶ περιλαμβάνει περισσότερα ἀπὸ 1100 ἄρθρα, 76 μουσικὰ παραδείγματα, 10 εἰκόνες καὶ 20 σχέδια ἐλληνικῶν μουσικῶν ὀργάνων. Κάθε ἄρθρο ἔχει τὸν τίτλο του στὰ ἀγγλικά καὶ ἐλληνικά, μὲ τὴν προφορὰ στὴν νέα ἐλληνικὴ. Στὸ τέλος ὑπάρχει πίνακας μὲ τὴν ἀντίθετη σειρὰ τῶν τίτλων, πρῶτα στὰ ἐλληνικά καὶ ὕστερα στὰ ἀγγλικά. Σὲ κάθε ἄρθρο γίνονται παραπομπὲς σὲ ἀρχαῖα κείμενα στὰ ἐλληνικά μὲ ἀγγλικὴ μετάφραση, καθὼς καὶ σὲ πηγὲς μὲ πλήρη σύγχρονη βιβλιογραφία.

Ἡ διάταξη τῆς ὕλης γίνεται μὲ ἀλφαβητικὴ σειρὰ τῶν ἄρθρων, πού καλύπτουν κάθε τι πού μπορεῖ νὰ ἔχει σχέση μὲ τὴν ἐλληνικὴ μουσικὴ, ὅπως π. χ. τεχνικούς ὄρους, μουσικὰ ὄργανα, χορούς, θεωρητικούς τῆς μουσικῆς, συνθέτες, ἐκτελεστὲς, δραματικούς καὶ λυρικούς ποιητὲς, φιλοσόφους καὶ συγγραφεῖς πού κατὰ κάποιον τρόπο εἶχαν συμβάλει στὴ μελέτη ἢ τὴν ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς, ἢ πού εἶχαν — σύμφωνα μὲ ἱστορικὴ μαρτυρία ἢ ἀπὸ παράδοση — σχέση μὲ τὴν ἐλληνικὴ μουσικὴ, ἢ μὲ κάποιον ἀξιοσημείωτο μουσικὸ γεγονός, μιὰ ἀξιόλογη καινοτομία, κ.τ.λ. Ἀνάμεσα σ' αὐτά, ὑπάρχουν σημαντικὰ σὲ ἔκταση καὶ λεπτομερειακὴ ἐξέταση ἄρθρα — ἱκανὰ ν' ἀποτελέσουν ξεχωριστὲς καὶ αὐτοτελεῖς μελέτες — σχετικὰ μὲ τὶς θεωρητικὲς ἀπόψεις πού κατὰ καιροὺς ἐμφανίσθηκαν ἢ ἐπεκράτησαν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα γιὰ τὴ μουσικὴ γραφὴ τῶν Ἑλλήνων, γιὰ τὸ σύστημα

μελέτης τῆς μουσικῆς (ὅπως τὸ σημερινὸ *solfège*), γιὰ τοὺς ὕμνους καὶ τὶς μελωδίες ποὺ διασώθηκαν καὶ ἔχουν μεταγραφεῖ στὴ σύγχρονη μουσικὴ γραφή, γιὰ τὰ σπουδαιότερα μουσικὰ ὄργανα, ὅπως ὁ αὐλός, ἡ λύρα, ἡ κιθάρα, ἡ φόρμιγξ, ἡ σύριγξ κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἄρθρα συνοδεύονται ἀπὸ πλήρη βιβλιογραφία τὸ καθένα. Ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς ἔχει καταβάλλει ἰδιαίτερη προσπάθεια νὰ ἐπισημάνει τὴν ἱστορικὴ προέλευση καὶ πορεία βασικῶν μουσικῶν ὄρων, ποὺ μέχρι σήμερα χρησιμοποιοῦμε συχνὰ μὲ διάφορη ἔννοια, ὅπως οἱ λέξεις μουσική, ἁρμονία, συμφωνία, συναυλία, νόμος, τρόπος, τόνος κ.ο.κ.

Οἱ πηγές τοῦ συγγραφέα ἀπλώνονται σὲ δλόκληρη σχεδὸν τὴν ἀρχαία γραμματολογία, μὲ βάση τὰ διασωθέντα μουσικοθεωρητικὰ βιβλία τοῦ Ἀριστοξένου, τοῦ Ἀλυπίου, τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ, Βακχείου τοῦ Γέροντος, Νικομάχου, Εὐκλείδη καὶ ἄλλων ἐπώνυμων καὶ ἀνώνυμων συγγραφέων. Ἐπίσης σὲ θεωρητικὲς ἀντιλήψεις ἢ μελέτες τῶν Πυθαγόρα, Ἡρακλείδη τοῦ Ποντικοῦ, Θεοφράστου, Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, Λάσου τοῦ Ἐρμιόνιου, καθὼς καὶ βυζαντινῶν μελετητῶν, ὅπως τοῦ Μανουὴλ Βρυέννιου, Μιχαὴλ Ψελλοῦ καὶ Γεωργίου Παχυμέρη.

Μουσικοὶ ὄροι ἢ ἐκφράσεις εἰδικῆς μουσικῆς σημασίας ἔχουν ἀναζητηθεῖ σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τραγικούς, λυρικούς καὶ κωμικούς ποιητές, μέσα ἀπὸ τὶς πιὸ πρόσφατες ἐκδόσεις διασωθέντων ἔργων τους, καθὼς ἐπίσης καὶ σὲ νεώτερους ἢ ἐντελῶς σύγχρονους μελετητὲς τῆς ἀρχαίας ρυθμοποιίας, τῆς μελοποιίας καί, γενικά, τοῦ χαρακτῆρα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς.

* * *

Ἀπὸ τὶς γενικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις συνάγεται ὅτι ὁ κ. Σόλων Μιχαηλίδης ἐπεδίωξε νὰ περιλάβει στὸ σημαντικὸ του αὐτὸ ἔργο, κάθε ἐκφραση τῆς μουσικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ νὰ δώσει μιὰ πλήρη, κατὰ τὸ δυνατόν, εἰκόνα, μὲ τὴ σύνθεση ὅλων τῶν στοιχείων καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς τῆς μουσικῆς. Μὲ τὸ παρουσιαζόμενο σήμερα ἔργο, ἡ διεθνὴς βιβλιογραφία συμπληρώνει μιὰν ἔλλειψή της καί, ταυτοχρόνως, πλουτίζεται θετικά.

Ἡ τιμὴ τῆς πνευματικῆς αὐτῆς προσφορᾶς γιὰ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσική, ἀνήκει, ὅπως ὄφειλε, σὲ Ἑλληνα. Προσωπικῶς, συγχαίρω θερμὰ ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτὸ τὸ συγγραφέα κ. Σόλωνα Μιχαηλίδη, σεμνὸ καὶ ἀκάματο ἐργάτη τῆς τέχνης, ποὺ ἐργαζόμενος ἀθόρυβα, κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς,

καὶ μὲ ἀτομικὴ του δαπάνη, δυσανάλογη πρὸς τὴν οἰκονομικὴ του δυνατότητα, προβάλλει διεθνῶς μὲ τὸ βιβλίον του αὐτὸ τὸ μουσικὸ πολιτισμὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Πόσο θὰ ἦταν δίκαιο, σκόπιμο καὶ ἀναγκαῖο, τέτοιου εἴδους πολύτιμες συμβολές στη διεθνῆ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ προβολὴ τοῦ τόπου μας, νὰ μὴν περνοῦσαν ἀπαρατήρητες ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ τὰ ἀρμόδια ἰδρύματα.

Ἄς τὸ ἐλπίσουμε !